

1. Nr inwentarza: 5633
2. Autor/rzy: Victor Hugo
3. **Tytuł egzemplarza: Angelo tyran padewski. Drama z francuskiego Victora Hugo**
4. Inne wersje tytułu
  - a) (warianty w egzemplarzu): Angelo podesta padewski; Angelo Malipieri, tyran/podesta/ padewski;
  - b) tytuł wg recenzji (Czas 1858 nr 29): Angelo Malipieri, czyli Tyran padewski
5. Tytuł oryginalny: **Angelo, tyran de Padoue**
6. Autor przekładu: Hilary Meczyszewski (wolny przekład)
7. Współpraca (autor adaptacji):
8. Słowa kluczowe: Victor Hugo, dramat romantyczny, dramat kostiumowy, rękopis, przekład, adaptacja, cenzura
9. Data wydania [druki]: w tym przekładzie dramat nie był drukowany
10. Data utworzenia egzemplarza teatralnego: 01.01.1836 UWAGA: na górze strony tytułowej w prawym rogu wpisana data: 31/12 [1]835 – to zapewne data ukończenia przekładu (prawdopodobna data utworzenia egzemplarza), a 1 stycznia 1836 tłumacz oddał egzemplarz do teatru lub do cenzury
11. Typ zasobu: rękopis, egzemplarz teatralny
12. Oznaczenia, pieczęcie: Państwowy Teatr im. J. Słowackiego Biblioteka, Komitet Cenzury Wolnego Miasta Krakowa i jego okręgów, pieczęć tłoczona K.K. Krakauer Landespraesidium, Cenzura: Komitet Cenzury Wolnego Miasta Krakowa – zezwolenie na wystawienie z dnia 30.01.1836, K.K. Krakauer Landespraesidium – zezwolenie na wystawienie z dnia 24.01.1858
13. Noty: obsada. skreślenia i noty ołówkiem czerwonym, atramentem czarnym i niebieskim
14. Język: polski
15. Opis fizyczny [stron, wymiary w mm, dodatki (np. afisz)]: s. 58, 385 x 240
16. Lokalizacja oryginału: Archiwum Artystyczne i Biblioteka Teatru im. J. Słowackiego w Krakowie
17. Prawa: domena publiczna
18. Inscenizacje powiązane:
  - a) Teatr, scena: Teatr Krakowski
  - b) Daty premier: 1843 (? - brak dokładnej daty, brak afisza, brak potwierdzenia, że przedstawienie w tej obsadzie zagrano), 14 I 1844 (Kraków, dyr. Hilary Meczyszewski; przedstawienie zapowiedziane na afiszu jako premiera; przedstawienie powtórzono 18 I); 1857 (brak dokładnej daty, Kraków, dyr. Juliusza Pfeiffra); 4 II 1858 (Kraków, dyr. Juliusza Pfeiffra)
  - c) Reżyseria: -
  - d) Scenografia/kostiumy: 1844 (wg afiszy BJ sygn. 224678 IV i V, r. 1844 t. 1):
    - akt I: prospekt przedstawiający oświetlony pałac Tisbe – Berger (dekorator z Wrocławia)
    - akt II i III: prospekt przedstawiający sypialnię Katarzyny Bragadini – Karl Gropius (inspektor teatrów królewskich z Berlina, nadworny dekorator króla Prus)
    - akt IV: prospekt przedstawiający salon Tisbe – Pape (dekorator w teatrze wrocławskim)
    - akt IV: prospekt przedstawiający „okolicę koło Padwy, na którą wychodzi widok z okien salonu Donny Tisbe” – Karl GropiusKostiumy (nowe) – Gustaw Guth (kostiumer Teatru Krakowskiego)

e) Autorzy muzyki w międzyaktach: 1844 (wg afiszy BJ sygn. 224678 IV i V, r. 1844 t. 1):

- Ludwig van Beethoven (uwertura do op. Egmont)
- Carl Gottlieb Reissiger (uwertura do op. Yelva)
- Peter Joseph von Lindpaintner (uwertura do op. Die Pflegekinder)
- Felix Mendelssohn-Bartholdy (adagio z niewyszczególnionej symfonii, być może A-dur „Włoskiej”?)

Orkiestrą teatralną dyryguje Jan Germaż

f) Obsada:

1. Obsada wpisana do egzemplarza, prawdopodobnie z roku 1843 (przedstawienia w 1843 nie odnotowuje repertuar Jerzego Gota i Emila Orzechowskiego, nie ma też afisza, ale datę sugerują podane nazwiska aktorów zatrudnionych wówczas w Teatrze Krakowskim, widniejące obok spisu postaci):

Angelo Malipieri, podesta – [Józef] Rychter

Katarzyna Bragadini – [Marianna] Holtzman

Tisbe – [Józefa] Radzyńska

Rodolfo – [Ignacy Józef] Sturm

Homodei – [Jan] Królikowski

Anafesto Galeofa – [Aleksander] Mańkowski

Reginella – [Aniela] Mańkowska

Dafne – [Rozalia] Burzyńska

Paż czarny – [Tekla] Mikucka

Bandyta – nieczyt., prawdop. [Leon] Karsznicki

Woźny – [Józef] Winnicki

Zakrystian [zamiast skreślonego: Dziekan] katedry św. Antoniego Padewskiego – [Teodor] Holtzman

Kapelan [zamiast skreślonego: Spowiednik] podesty – [Jan] Jankowski

2. Obsada 14 I i 18 I 1844 (wg: afisze (BJ sygn. 224678 IV i V, r. 1844 t. 1):

Angelo Malipieri – [Józef] Rychter

Katarzyna Bragadini – [Teresa] Palczewska

Tisbe – [Józefa] Radzyńska

Rodolfo – [Ignacy Józef] Szturm (wg Stanisława Dąbrowskiego: Ignacy Chomiński!)

Homodei – [Jan] Królikowski

Anafesto Galeofa – [Aleksander] Mańkowski

Reginella – [Rozalia] Burzyńska

Dafne – [Cecylia lub Antonina] Królikowska

Paż czarny – [Aniela] Szuszkiewicz

Bandyta – [Aleksander] Ładnowski

Serwitor [Zakrystian?] Katedry św. Antoniego Padewskiego – [Franciszek Salezy] Żebrowski

Troil, powiernik [Kapelan] podesty – [Jan] Jankowski

Woźny podesty – [Józef] Winnicki

Jak wspomina Karol Estreicher (*Teatra w Polsce*, t. II), Angela grano też w roku 1857, za kolejnej dyrekcji Juliusza Pfeiffra (zob. t. II, s. 544), czego egzemplarz jednak nie notuje. Brak jakichkolwiek bliższych informacji o tym, kiedy, w jakiej obsadzie i ile razy zagrano.

Obsada z 1858 (brak afisza, zestawiono na podstawie recenzji w „Czasie” 1858 nr 29):

Angelo Malipieri – [Jan] Król[ikowski? - nieczytelny dopisek ołówkiem w egzemplarzu; czy dotyczy przedstawienia z roku 1858, nie wiadomo]

Katarzyna Bragadini – [Fryderyka] Ptaśńska [także: Ptaszyńska]

Tisbe – [Helena] Majewska

Rodolfo – [Antoni Ignacy] Janowski

Homodei –

Anafesto Galeofa –

Reginella –

Dafne –

Paź czarny –

Bandyta –

Woźny –

Zakrystian katedry –

Kapelan –

g) Identyfikacja ingerencji (autorzy ingerencji, rodzaj – np. suflerskie, reżyserskie, inspicjenta): Jest to egzemplarz cenzorski, w tekście kreślenia czarnym, czerwonym i niebieskim atramentem oraz dopiski – na marginesie skrótem „Cenz.” oznaczono ingerencje cenzora. Na ostatniej stronie dwa wpisy cenzorskie:

- zgoda na wystawienia dramatu „na scenie krajowej” pod warunkiem uwzględnienia poprawek i wykreśleń, z datą 30 stycznia 1836 i podpisem cenzora, pod notatką pieczęć z herbem Krakowa, wytłoczona w papierze, o treści: „KOMITET CENZURY WOL. MIA. KRAK. I JEGO OKRĘGU”

- poniżej analogiczny wpis cenzorski w języku niemieckim z datą 24 stycznia 1858, pod nim czerwona lakowa pieczęć tłoczona z austriackim orłem cesarskim, o treści: „K.K. KRAKAUER LANDE[S?] PRÆSIDIUM”

h) Opis:

Mamy przed sobą najstarszy egzemplarz w zbiorach Archiwum Artystycznego i Biblioteki Teatru im. J. Słowackiego: tekst *Angela Malipieri* Victora Hugo w przekładzie Hilarego Meczysławskiego. Jego unikatowość polega nie tylko na fakcie, że powstał w 1835 roku, ale i na tym, że przekład nigdy nie został wydany drukiem.

Kiedy egzemplarz *Tyrana padewskiego* został użyty na scenie po raz pierwszy? Odpowiedź bynajmniej nie jest oczywista. Wiadomo wprawdzie, że w Krakowie dramat zagrano po raz pierwszy 2 II 1838, za dyrekcji Juliusza Pfeiffra, ale nic nie wskazuje na to, by grano w tłumaczeniu Meczysławskiego. Obsada, wpisana w egzemplarzu na stronie prezentującej osoby dramatu, jest z całą pewnością późniejsza – nie ma tam nazwisk aktorów występujących w Krakowie w roku 1838. Ponieważ nie zachował się afisz premiery, a repertuar nie notuje recenzji (choć jakieś zapewne się ukazały), możemy się tu odwołać jedynie do informacji, którą przed kilkudziesięciu laty opublikował Stanisław Dąbrowski, aktor i historyk teatru. Wymienił wówczas nazwiska trojga aktorów premiery z roku 1838: w roli Rodolfa wystąpił dyrektor Juliusz Pfeiffer, Tisbe zagrała [Marianna?] Dąbrowska, a Katarzynę Bragadini – Elżbieta Niedzielska. To wszystko.

Sięgnąwszy do interesującego nas egzemplarza i wpisanej tam obsady, znajdziemy nazwiska aktorów i aktorek, którzy weszli do zespołu krakowskiego dopiero w latach 1840-1843. Najpóźniej spośród nich, bo właśnie w roku 1843, przyjęci zostali Ignacy Sturm, małżeństwo Aniela i Aleksander Mańkowsy oraz Tekla Mikucka – jeśli zatem znaleźli się we wspólnej obsadzie spektaklu, to rok 1843 jest najwcześniejszą możliwą datą premiery.

Angelo Malipieri powrócił na afisz krakowski po kilkunastu latach – w egzemplarzu widnieje niemieckojęzyczny wpis cenzorski z 1858 roku, a więc z epoki, kiedy Wolne Miasto Kraków było już tylko odległym wspomnieniem, podobnie jak dyrekcja Hilarego Meciszewskiego. Przekład jednak wciąż prezentował się chyba nieźle, skoro zdecydowano się po niego sięgnąć. Karol Estreicher utrzymuje nawet, że dyrektor (wówczas tę funkcję pełnił znów Juliusz Pfeiffer) wystawił *Angela* również w roku 1857 – w egzemplarzu jednak poświadczenia nie znajdujemy. Cenzor udzielił zgody pod datą 24 stycznia 1858, przedstawienie, co do którego mamy pewność, odbyło się 5 lutego (utrzymał się podział na cztery akty); afisz się nie zachował, ale mamy do dyspozycji recenzję („Czas” 1858 nr 29), z której dowiedzieć się można, że spektakl był rodzajem aktorskiej próby – po raz pierwszy pokazała się w nim Helena Majewska.

Na tym nie kończy się, oczywiście, historia inscenizacji *Angela Malipieri* w krakowskim teatrze – ale jej dalszy ciąg nie wiąże się już z egzemplarzem zawierającym przekład Meciszewskiego, który ustąpił z czasem miejsca innym, nowszym spolszczeniom dramatu Victora Hugo.

i) Uwagi:

- na stronie tytułowej słowo “tyran” w tytule skreślone i poprawione na “Podesta”, dopisane oł. nieb.: „Malipieri” – co nasuwa przypuszczenie, że podczas eksploatacji teatralnej w różnych latach stosowano różne odmiany tytułu
- Na stronie tytułowej widnieje data przekazania tekstu teatrowi (1 stycznia 1836) i podpis Hilarego Meciszewskiego jako autora „wolnego przekładu” – egzemplarz jest prawdopodobnie autografem tłumacza z datą złożenia w urzędzie cenzury.

Opracowanie: Agnieszka Marszałek

Opis merytoryczny do egzemplarza teatralnego zdigitalizowanego w ramach projektu digitalizacyjnego Cyfrowe Arcydzieła Teatru im. Juliusza Słowackiego w Krakowie ("CATS") - etap I, *Dofinansowanego ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury w ramach zadania KULTURA CYFROWA 2021.*